

גיליון מס' 327 פרשת תזריע-החודש
תשע"ט שנה שביעית

גליון זה יו"ל לעילוי נשמות

ר' משה יעקב בן אפרים ז"ל גרינבאום

תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

"ועץ ארז ושני תולעת ואזוב"

פירש"י ועץ ארז לפי שהנגעים באין על גסות הרוח מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב וקשה מה צריך ב' דוגמאות כתולעת וכאזוב ועוד דהוי ליה להקדים האזוב דאזוב גדול מהתולעת (עיי' נדה כו א' דשיעור אזוב טפח) והוי ליה למנקט לא זו אף זו, אמנם יתבאר על פי דברי הרמב"ם פ"א ופ"ב מדעות שכתב הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות כו' אך אם היה רחוק לקצה הא' ירחיק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה והיא המדה הבינונית כו' כגון אם היה גבה לב ינהיג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה מן הכל וילבש בלויי הסחבות המבזות את לובשיהן וכיוצא בדברים אלו עד שיעקור גובה הלב ממנו ויחזור לדרך האמצעית שהוא דרך הטובה ולכשיחזור לדרך האמצעית ילך בה כל ימיו עכ"ל הרמב"ם (ומה שכתב שם בה"ג שבגאווה צריך לילך עד קצה האחרון ע"ש בלח"מ שמיישב זה שהכוונה קרוב יותר לקצה האחר) ועל פי זה מדויק הפסוק שאם נתגאה כעץ ארז צריך להשפיל עצמו עד הסוף כתולעת ואחר כך יחזור לדרך האזוב שהוא קצת ממוצע.

(טעמא דקרא)

פרשיות השבוע מדברות על עניני נגעים הבאים לאדם על כמה סוגי עברות, וכתוב ברש"י "לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה פטופטי דברים", על חומר האיסור של המדבר לשון הרע ועל עונשו ידועים דברי החפץ חיים שהאריך מאד בספרו בחומר האיסור ובעונשים המגיעים למי שלא שומר את פיו ולשונו.

ראיתי בספר "מנחת תודה" שסיפר רבינו וז"ל: "פעם הלכתי עם החזן אי"ש ברחוב [איפה שהיום סוף רחוב חזו"א ליד הבית קברות] ולפתע אמר לי שבמקום שעכשיו אנחנו הולכים עברו כאן ודברו בלימוד התורה ואמר החזו"א שבמקום שעברו בני תורה ודיברו בלימוד אפשר להרגיש את זה !!! ואמר רבינו להגיע לדרגה זו, אפשר רק על ידי לימוד התורה הקדושה" עכ"ל.

רואים אנו במעשה זה את המעלה הגדולה למי שלומד ומדבר בדברי תורה שלימודו משפיע אפילו על המקום שהלך שם, ומזה נלמד כמה חמור מי שחלילה מדבר או שומע לשון הרע שמקלקל לא רק את עצמו אלא גם את מקומו. שנזכה לשמור את פינו מלשון הרע ורכילות ונזכה להגיע לדרגה שיאמרו על שיחות החולין שלנו שהם צריכים לימוד.

עלי שי"ח

מעשה שהיה לאחרונה: יהודי תורם בכל חודש במשך שנים 10,000 ₪ לכולל גדול. כעת התורם צריך הלוואה של 300,000 ₪, ואומר שאם יקבל הלוואה מגמ"ח ולא מהבנק, ימשיך לתרום לכולל 10,000 ₪ בחודש. ראש הכולל ביקש מגמ"ח ידוע הלוואה לאותו תורם, כדי שימשיך לתרום לכולל סכום כה גדול מבחינת הכולל, אך מנהלי הגמ"ח טענו שהלוואות בסדר גודל כזה, הם מעניקים רק למוסדות, אך לא לאנשים פרטיים. טען ראש הכולל: גם כאן ההלוואה נחשבת להלוואה למוסד, כיון שהכולל מרויח תרומה גדולה מאותו אדם. אם הגמ"ח לא ילווה לו והוא יאלץ לשלם ריבית גדולה לבנק, אז הכולל יפסיד.

שני הצדדים ביקשו לשאול את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א והם ינהגו ככל שיוורה להם. ומרן שליט"א השיב שהצדק עם ראש הכולל. הלוואה שממנה ירויח הכולל, נחשבת הלוואה לכולל, למרות שההלוואה עצמה ניתנת לאדם פרטי.

בברכת שבת שלום וחודש טוב
י' חק 8167816

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

❧ בדידי הוי עובדא ❧

שאלתי את רבנו שליט"א כיצד מצליחים להגיע למנוחת הנפש ושלוות הדעת, שלא כל דבר הכי קטן מפריע לריכוז המחשבה ולתפיסת הלב. מרן שליט"א נאנח ואמר: "צריך לשנן ולזכור הרבה פעמים שכל דבר וכל מחשבה שמטרידה, הכל הגיע אלינו מאת הבורא יתברך. אם יודעים שהכל מגיע מהקב"ה, יכולים להגיע לשלוות ומנוחת הנפש".

(ייש"כ להרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א על שליחת הדברים)

❧ פהדהף היומי ❧

"בדין המזיק מתנ"כ"

חולין ק"ל ב' גופא א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם מ"ט וכו'. והנה דעת התוס' והרא"ש דהמזיק מתנ"כ חייב לשלם לצאת יד"ש וכ"פ ביר"ד סי' ס"א סט"ו וד' הר"ן שם דגם לצאת יד"ש פטור, ונראה דזה דוקא במזיק מתנ"כ של זרוע לחיים וקיבה שכבר הוברר שזה של כהנים או כגון בעה"ב שלקח לשו"פ כמבו' בהמשך הגמ' אבל בפאה שעדיין לא הופרש [שכ"ז שלא קרא שם פאה לא קידש כמ"ש הר"מ פ"ב ממתנ"ע הי"ד] אפ' לצאת יד"ש אין חייב כדמוכח בסוגיין דפריך מבעה"ב שאכל פירותיו טבלים מנין שפטור ת"ל אשר ירימו אין לך בהן אלא משעת הרמה ואילך הא משעת הרמה מיהא משלם אמאי ליהוי כמזיק מתנ"כ אלמא דלפני הרמה ניח"ל דלא הוי כמזיק מתנ"כ שעדיין אין לו בה כלום וא"כ גם לצאת יד"ש אין חייב שאין הטעם משום שאין לו תובעין רק משום שעדיין אין לו בה, ואע"ג דהתם בתרומה איכא קרא שם הקרא בא ללמד שעדיין אין לו בה דאל"ה הו"א שכבר יש לכהן זכות בטבל וא"כ גם בפאה שעדיין אין לו כלום לפני הפרשה כנ"ל ויליף לה בתו"כ קדושים פ"א לא תכלה פאת שדך אין פאה אלא שיש לה שם ופי' הר"ש משנן שם בפי' א' שצריך לקרות להם שם וא"כ אין לעניים בזה כלום קודם ואין שייך לשלם לצאת יד"ש.

(דרך אמונה פ"א מהל' מתנ"ע ה"ג ביה"ל ד"ה שניתק)

❧ יפה מראה ❧

© כל הזכויות שמורות

בתמונה:

מרן שליט"א בודק מצה בעת ביקור במאפיית מצות יחד עם הגאון האדיר רבי חיים שאול קרליץ זצוק"ל. הוא דן עם הגר"ח"ש על חתיכה הנראית כפולה.

רבינו נוהג לאכול בפסח מצות מקצירת יד, שקצרו וטחנו החיטים לשמה

(ספר שיח הפסח)

הנה, מפרטי דין 'עגלה ערופה' שקודם שעורפין אותה מורידין אותה אל נחל איתן (דברים כ"א ד') וההורדה עצמה היא מצוה בפני עצמה וכתב רבינו בספרו נחל איתן: נראה שאין מברכין עליה כי זה כהכנה למצות עריפה והוה כמו שמבואר בסנהדרין (מ"ז ב') הזמנה למילתא. ומה שמצינו בבדיקת חמץ שמברכים, כבר כתבו הראשונים שזהו משום שהוי אתחלתא דביעור של מחר.

וכותב עוד: וכן יש לומר הטעם שאין מברכין על שימור המצות אע"ג שגם הוא מ"ע דכתיב ושמרתם את המצות, כי שם זה אזהרה של התורה שיזהר מהל"ת של חימוץ, אלא שהתורה הזהירה שיכוין לזה בהדיא אבל אין זה מצוה בפני"ע.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✍ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

399

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת תזריע תשע"ט

אבל אם זחה דעתו עליו, כלומר שהנשמה אינה שולטת עליו אלא הגוף, אזי הוא יותר גרוע מהבהמות והחיות, כי האדם בתור גוף בלי המידות הטובות ובלי השלמות הרוחנית הוא יותר גרוע מכל הבעלי חיים, שיש בו מידות רעות ואכזריות יותר גדולה מבעלי החיים, וגם מצד טבע הגוף הוא יותר גרוע, ואז אומרים לו יתוש קדמך.

ובזה יש לפרש מה שהביא רש"י שהטעם שתורתו של אדם נתפרשה אחר תורת כל בהמה חיה ועוף הוא מפני שיצירתו גם כן הייתה אחריהם. שלכאורה צריך ביאור, שהרי אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית.

ולנה"ל הביאור בזה, משום שכאן מדובר בדיני טומאה, וטומאה היא בגוף האדם, והגוף באמת נברא לאחר כל בהמה חיה ועוף, ולכן ראוי קודם לשנות את הלכות טומאת בהמה חיה ועוף, ורק לאחר מכן דיני טומאת אדם, שגופו פחות מהם.

ומטעם זה יש באדם את הטומאה החמורה ביותר, שהוא אבי אבות הטומאה, ואילו בכל בעלי החיים יש רק אב הטומאה ותו לא, וגם טומאה חמורה של טומאה היוצאת מגופו (זב, מצורע, נדה) קיימת רק באדם. וכן רואים גם שבעלי החיים אינם מטמאים בחייהם, ורק במותם יש טומאת נבלה, ואפילו שרצים מטמאים רק במותם, ואילו אדם גם בחייו מטמא ומקבל טומאה, כי מצד גוף האדם הוא יותר מאוס מכל הבעלי חיים. ואומרים לו "יתוש" קדמך, שהיתוש אין בו טומאה כלל, אפילו במותו, שכן אינו משמונה שרצים, והגוף של האדם גרוע ממנו.

התורה משליטה את הנשמה על הגוף

ומעתה עלינו להתבונן לדעת כיצד ישליט האדם את נשמתו על גופו, ומה הם האמצעים לזה, שאז יאמרו לו "אתה קדמת לכל מעשה בראשית". פשוט כי העצה היא על ידי לימוד התורה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכאשר האדם עוסק בתורה, זה משפיע עליו שהנשמה נעשית עיקר אצלו, ושולטת על היצר הרע שבטבע הגוף.

ומצינו בדברי חז"ל (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ונראה פשוט (ענין רש"י שם) שאין הכוונה שאי אפשר לקנות תורה כי אם באכילת פת במלח ומים במשורה ושינה על הארץ, אלא שאף בעת שאין מצוי בידו כי אם פת במלח, מכל מקום צריך לעסוק בתורה, ומפני שכן הם דרכי קניינה על ידי לימוד בכל מצב ובכל הקשיים, כמו ששמעתי מאחד שבתוך הייסורים שלו בעת ששכב במיטה זכה לכוון תירוץ נכון על קושיא מפורסמת.

ומה שכתוב בסוף המשנה ובתורה אתה עמל, לכאורה היה נראה כי זהו עוד צער נוסף על פת במלח ומים במשורה, אך באמת אין הדבר כן, ואדרבה עמלה של תורה מביא לידי שמחה, כמו שכתוב (תהלים קה, ג) "ישמח לב מבקשי השם".

והנה משמע שמבקש השם יש לו שמחה כבר בעצם הביקוש, אף אם לא השיג עדיין את מה שהוא מבקש, והטעם בזה כתב בסידור הגר"א בפירוש שיח יצחק: "כי בכל העניינים מי שמבקש איזה דבר

האדם – גוף או נשמה?

ויקרא י"ב ב'. אשה כי תזריע וילדה זכר. פירש רש"י: "אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף", עכ"ל. והוא מדברי המדרש (ויקרא רבה יד, א).

ועוד איתא במדרש "הדא הוא דכתיב אחר וקדם צרתני, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו, אומרים לו יתוש קדמך". וצריך ביאור, שהרי יצירת אדם הראשון באמת הייתה ביום הששי, ככתוב ומפורש בפסוקי התורה, ומהו שאמרו אם זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, הלא האמת היא שנברא ביום הששי, לאחר כל מעשה בראשית.

והביאור בזה, כי באמת נשמת האדם קדמה לכל מעשה בראשית, וכדאיתא במדרש על הפסוק (בראשית א, ב) "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים" – זה רוחו של אדם הראשון, ומה שנברא ביום הששי הוא הגוף הגשמי של האדם.

וידוע מה שכתב בחובות הלבבות (פתיחה לשער עבודת האלוקים) שגוף האדם הגשמי נמצא במדרגה פחותה מן הבהמה, והוא אף חלש בטבעו ממנה, כמו שרואים בתינוק קטן שנולד שצריך להאכילו ולהשקותו ולהלבישו וללמדו ללכת, ואינו מסוגל לבדו לכך, ואילו בהמה מיד לאחר לידתה יודעת היא להלך כשאר בהמות, ואינה נזקקת לעזרת אחרים. והאדם צריך גם להתרחץ, ובלי זה הרי הוא מזויע, ואילו בהמה אינה צריכה לכל זה.

וסדר הבריאה היה, שתחילה נבראה נשמת האדם, שהיא החלק הרוחני והנעלה מכולם, כמו שכתב במסילת ישרים פרק א' שנשמת האדם חשובה ועליונה יותר מן המלאכים עצמם, ואחר כך נברא כל בהמה חיה ועוף שגופם מעולה יותר מגוף האדם, ורק לבסוף נברא גוף האדם שהוא הירוד מכולם.

ולפי זה מבוארים היטב דברי חז"ל שאמרו אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, שאם זכה והוא מנצל את כל כוחותיו כראוי לעבודת השם, שעל ידי זה נשמתו הרוחנית נעשית לעיקר אצלו, וגופו מונהג גם הוא מהנשמה, אזי אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, כי אמנם כן הוא שנשמתו קדמה לבריאת כל העולם, ומאחר שהנשמה היא העיקר אצלו ושולטת על הגוף, באמת הוא קדם לכל מעשה בראשית.

אבל אם לא זכה והנשמה טפלה אצלו לגוף הגשמי, אזי אומרים לו יתוש קדמך, שאפילו היתוש ושאר בהמות גשמיות נבראו קודם לגוף האדם הגשמי, שהוא ירוד בדרגתו מכולם, וכיון שהגוף עיקר אצלו הרי הוא נברא לאחר כל מעשה בראשית.

וכן הביאור במה שאמרו (סנהדרין לח, א) אדם נברא בערב שבת ומפני מה וכו' שאם תזוז דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית, והיינו מפני שאם הנשמה של האדם שולטת עליו, לא תזוז דעתו עליו, כי מצד הנשמה והשכל אין מקום לזחיחות הדעת, כיון שיש הכרת האמת, וכשיש הכרת האמת לא שייך זחיחות הדעת, ואז הוא קודם למעשה בראשית, והוא תכלית הבריאה, וכל בעלי החיים נבראו כדי לשמשו (כדאיתא בקידושין פב, א).

מוקדש בברכה לידידינו החתן המופלג הבה"ח חיים שוורץ שיחי', תלמידו ומקורבו של רבינו שליט"א לרגל בואו בברית האירוסין עב"ג שתחי' בשעה טובה ומוצלחת

"בורא עולם בקנין השלם זה הבנין, בנין של שמחה, והיה הבית בהבנותו על אדני הקודש, קדשי שעה וקדשי הדורות, בית גדול וקדוש בישראל, בית מלא ברכת השם, וכבוד השם מלא את הבית" (לשון רבינו שליט"א במכתב ברכה לאירוסים תלמיד)

אם לא השיג הדבר ההוא הנה היה עמלו לריק, לא כן מבקשי השם הבקשה בעצמו היא תכלית נשגב שהוא ההתקרבות אליו יתברך", והיינו כי מי שמבקש השם, עצם הביקוש וההשתדלות זו מצוה גדולה מאד, וקדושת המצוה נותנת שמחה.

וביתר ביאור כתב ברוח חיים בתחילת פרקי אבות: "ידוע כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה נעשה רישומו למעלה ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה וסוכך באברתו והאדם בתוך והוא לו לעזר ולסעד לגומרה כי הוא יושב כמו בגן עדן ממש מקום קדוש", היינו שגם לפני קיום המצוה בפועל, אם אדם חושב ושואף בלבו לעשות מצוה, המחשבה היא גם כן מצוה, ומיד קדושת המצוה מקפת אותו והיא הנותנת לו כוח לגמור את המצוה.

וזהו ביאור ישמח לב מבקשי השם, שהאדם מתקדש מחמת עצם הביקוש וההשתדלות, והקדושה נותנת שמחה.

ומבקש השם נאמר בפרט על לימוד התורה, כמו שכתוב (שמות לג, ז) ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה וגוי' והיה כל מבקש השם יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה, היינו שאחרי חטא העגל משה רבינו קבע את אוהלו מחוץ למחנה, וכל מי שרצה ללמוד תורה ממש רבינו היה הולך לשם, ונקרא מבקש השם, מי שטורח איזה טרחה בשביל לימוד התורה יש לו תואר מיוחד "מבקש השם" (עיין ברכות סג, ב, וברש"י שם), ועל ידי ביקוש לימוד התורה כבר זוכים לשמחה, ישמח לב מבקשי השם, וכן עמל התורה אינו גורם לצער אלא אדרבה מוסיף שמחה.

תכלית תורה תשובה ומעשים טובים

ואמרו חז"ל (ברכות יז, א) כי תכלית לימוד התורה הוא תשובה ומעשים טובים, "תשובה" היינו חרטה על חטאי העבר, אמנם אינו מכוון דווקא על חטאים, כי תשובה עניינה חזרה אל שורש הנשמה, וזהו על ידי כל פעולה טובה וקיום מצוה, שבה שבים ומתקרבים אל הקב"ה, ו"מעשים טובים" היינו מצוות בשלמות ללא נגיעות (והארכנו בזה במקום אחר).

ובאמת יש אנשים שעושים הרבה מעשים טובים, מתוך אהבת חסד הקיימת בטבעם, ומשתדלים ומתאמצים לעשות חסד, עד שנוסד מזה ארגון גדול, והכל לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס, מכוח רצונו ושאיפתו של האדם העומד בראש הארגון.

אך לפעמים אדם מתחיל לעסוק בחסד מתוך אהבת חסד, ובמשך הזמן מכבדים אותו עבור מעשיו הטובים, ונהנה מן הכבוד, עד שהכבוד נעשה אצלו לעיקר, וכבר עושה את החסד לשם הכבוד ולא מתוך מידות טובות. ובכגון זה אמר פעם מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל כי כשם שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כך יש להיפך שמתוך לשמה בא לידי שלא לשמה.

ואמנם יש כאלה שהכבוד לא משפיע עליהם ועושים לשם שמים, כמו ששמעתי על אחד שמחזיק כולל ומסתובב בין הלומדים כאחד העם, ואינו רוצה להביע דעתו בשום דבר, ומכבד ומכיר כי האברכים חשובים יותר ממנו, שעל ידם הוא זוכה להיות "זבולון" המחזיק תורה וזוכה בזכויות לימודם.

ודבר זה שייך במי שהוא בעל מידות טובות, כדוגמת אחד מן הנדיבים שהיה ביתו פתוח לעניים, ולא הרגיש שום חשיבות בעצמו יותר מן האורחים, עד שפעם אחת חשב אחד האורחים שהוא גם כן אורח, ושאל אותו כמה זמן אפשר לשהות במקום זה, והשיבו, גם אני איני יודע מהו שיעור הזמן הקבוע כאן...

ובאמת בטבע האדם יש חמדת הכבוד והממון, ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שהכבוד הוא הדוחק, אך צריכים לדעת להתגבר על זה, וכן חמדת הממון, בימינו יש ארגונים רבים לחיזוק לימוד התורה, ויש שעושים מבחנים ומקבלים פרסים על זה, וראוי לדעת כי אמנם יש רבים הצריכים לזה, ובלא זה לא היו מחוזקים, אבל מי שיכול ללמוד ללא זה בודאי זכותו גדולה.

וכך גם בימי בין הזמנים, מי שיכול להמשיך ללמוד בהתמדה בלי לקחת פרסים עבור לימודו, זוהי מעלה גדולה.

דברים שנאמרו לאחר תפילת מעריב – יום ג' לסדר תזריע תשע"ט

כידוע סוף הזמן תמיד הוא זמן שצריך חיזוק, ואצל רבים ההתמדה נחלשת בסוף הזמן, ובבין הזמנים בפרט, חסר זכות התורה, ולכן בבין הזמנים תמיד היו דברים לא כל כך רצויים, שלא היה כמותם באמצע הזמן, וגם בסוף הזמן זה כך, כי כשיש רפיון מתורה חסר זכות התורה.

לכן חשוב מאד שכל אחד ואחד ישתדל בסוף הזמן שלא יהיה שום רפיון מהתמדה, כאילו שזה באמצע הזמן, ואפילו עוד יותר מתמיד, אי אפשר יותר מהכוחות, אבל כמה שאפשר, כל אחד בכוחו, הוא מזכה בזה את עצמו ומזכה גם את הרבים. זה דבר אחד חשוב מאד, ההתמדה בתורה, שתלמוד תורה כנגד כולם.

וגם, יש עכשיו זמן של בחירות, שזה גם כן דבר שגורם בטלה, שמדברים על זה, יש נושא מעניין ויש על מה לדבר, אבל מה התועלת בזה? אין שום תועלת במה שמדברים! רק למעשה כשמגיע הזמן של יום הבחירות הולכים ומצביעים את מה שצריך להצביע, עבור רשימת ג', שזה מה שצריך להצביע, וכך עושים, אבל הדיבורים האחרים מה התועלת בהם ומה זה מוסיף?! אמנם אם מדברים בציבור ומשפיעים על אחרים זה משהו אחר, אבל מה שאנשים מדברים סתם בינם לבין עצמם, זה דברים מיותרים שאינם מוסיפים כלום.

ולפעמים יכול להיות גם שנכשלים בזה בביקורת על אחרים, ולא תמיד הביקורת מוצדקת, וצריכים לדון לכף זכות, כמו שאמרו בגמרא (שבת קכז, ב) על אחד שדן לכף זכות בדבר שהזכות היה נגד השכל הישר, ולבסוף התברר שכל מה שחשב ודן לכף זכות היה נכון, למרות שזה היה דבר רחוק שאינו שכיח, ומובא בגמרא שם כי בעל המעשה שדנהו לכף זכות אמר "ואתם כשם שדנתוני לזכות המקום ידן אתכם לזכות", מידה כנגד מידה, מי שדן אחרים לכף זכות גם בשמים ידונו אותו לכף זכות. אך אם אינו דן לכף זכות, אפילו בלב, אם הוא מקטרט במחשבתו על אחרים, אין לו זכות למידה כנגד מידה, ויש קטרוג גם עליו.

לכן חשוב מאד להיזהר בימים האלה שלא לדבר דברי קטרוג על אחרים, ובזכות הדברים האלה, תורה, ושמירת הלשון, וכף זכות, נזכה כולנו להצלחה וסייעתא דשמיא בכל מה שצריך.

לעילוי נשמת מרן הגאון הצדיק
רבי **ראובן יוסף גרשנוביץ** זצוק"ל
ב"ר **אברהם יצחק** זצוק"ל
נלב"ע ה' ניסן תשנ"ה - תנצב"ה

נתרם על ידי תלמיד רבינו שליט"א
לזכות הצלחת המערכה לקידוש שם שמים
וכלשון רבינו שליט"א: **"כל אחד בהצבעתו מוסיף כבוד שמים, וגם מוסיף בסיכויים להצלחה בחיזוק הדת"**

לע"נ רבי **בנימין ב"ר מאיר וואלף** זצ"ל
נלב"ע ביום ש"ק ג' ניסן תשמ"ט
זוג' מרת **אסתר** ב"ר **יצחק** ע"ה
נלב"ע ביום ש"ק ערב ר"ח אדר תשס"ד

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

פרשת תזריע - החודש

נגעים בזמן הזה

כתב התפארת ישראל בהקדמה למסכת נגעים (מראה כהן אות ל"ט), תמהתי למה אין נוהגין כן בזה"ז, וזכרתי ימים מקדם שבילדותי הצעתי תמיהתי זו לפני הגאון הגדול מה' עקיבא [רע"א] צוק"ל והשבני שגם הוא תמה על דבר זה ושאלו לו תירוץ המתקבל על הדעת.

מזן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בספרו טעמא דקרא (פרשת מצורע), במדרש לקח טוב פרשת שמות ופרשת תזריע איתא אמר רבי יוחנן מיום שחרב בית המקדש אין טהרה ממת ואין טומאה ממצורע, וביאר שם המחבר אין טומאה ממצורע שאין כהן מורה והיינו משום דא"א לטמאות רק כהן שבקי בכל המראות, ואחר החורבן אין לנו בקי. ומה שהקשה המגיה שם מדתניא בתוספתא שם (פ"ח ה"ג וכו' פ"פ הרמב"ם שם בפ"א ה"ו) מטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית, לא קשיא מידי דמיירי דמי שנטמא קודם חורבן אפשר לטהרו אחר חורבן דלטהרה אין צריך כהן בקי. אמנם מה שכתב שם אין טהרה ממת לפי שאין לנו אפר פרה, תמוה דבגמ' חגיגה (דף כ"ה ע"א) אמרינן חבריא מדכן בגלילא, וצ"ל דהכוונה דאחר החורבן אין לנו אפר פרה חדש רק ממה שנשאר מקודם וכשיגמר בטל טהרת המת, ולפ"ז יש לפרש גם בנגעים שכל זמן שהיו קיימין המומחין מלפני החורבן יכלו לטמאותו אבל מומחין חדשים אין אחר החורבן, ולפי זה אפילו נימא דגם לטהר מצורע צריך בקי לק"מ דרבי טרפון (דקאמר בתוספתא שם בזו טיהרתי שלשה מצורע וכו') מלפני החורבן היה כמ"ש בירושלמי יומא פ"א ה"א ולכך שפיר טיהר גם אחר החורבן.

מאיך כתוב ברמב"ם (פ"ז בהלכות תרומות ה"ט), והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו והוא שיטמא אותו כהן מיוחס וכו'.

וכתב הרדב"ז (שם), ומזה הטעם אין טומאת נגעים נוהגת בזמן הזה שהרי טהרת המצורע נוהגת בארץ ובחול' בפני הבית ושלא בפני הבית אלא ודאי מה שלא נהגו בה מפני שאין עתה בינינו כהן מיוחס.

ובתשובת שאילת יעב"ץ (ח"א תשובה קל"ו) כתב שבין כך כולנו טמאים וזה לא מוסיף לנו. ממילא לא משנה טומאת צרעת או אחר, וע"ש.

אין לנו הכפרה של הצרעת!

ולכאורה יוצא מזה נפקא מינה שאעפ"י שאם יהיה בן אדם עם טומאת צרעת אין לנו אפשרות לטמא אותו כי אין כהן מיוחס אבל האם יהיה חיוב לשרוף את בגדו או לשבור את ביתו?!

כתב מרן החפץ חיים זצ"ל שאפילו אם בזמנינו אין את הצרעת בגוף אבל יש צרעת בנשמה, הנשמה פגועה חס ושלום, וכמו שמתי שהיה לבן אדם צרעת היו מוציאים אותו משלש מחנות כך מי שמגיע למעלה ויש לו צרעת בנשמה בגלל שדיבר לשון הרע אז יזרקו את נשמתו מחוץ לשלש מחנות חס ושלום ולא לחשוב שאנחנו מרויחים שאין צרעת הגוף היום כי כשהיה צרעת הגוף היה כפרה על צרעת הנשמה אבל בזמנינו שאין צרעת הגוף זה מחייב אותנו לשמור יותר מה שמוציאים מהפה ולא להגיד דברים אסורים.

ועוד כתב החפץ חיים שמצורע ועני נחשבים כמת, ונכון שבזמן הזה צרעת אין לנו אבל עניות יש, ולשון הרע יכול לגרום לעניות. לכן יש עצה טובה שמי שרוצה לצאת מהחובות שלו שישמור את הפה שלו וכך לא יהיה לו צרעת הנפש ולא עניות.

ועוד כותב החפץ חיים שביום כיפור הכהן גדול נכנס לפני ולפנים עם הקטורת ולאחר מכן עושה זריקה בפנים וזריקה בחוץ, ומקשה הח"ח למה עושה קודם את הקטורת ורק לאחר מכן עושה את עבודת יום הכיפורים ואם הכהן שינה את הסדר לא יצא?

ומתרץ שהקטורת מכפר על עוון לשון הרע וזריקה בפנים מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, וכפרת טומאת מקדש וקדשיו מתקבלת דווקא אם מקודם עשה כפרה על לשון הרע.

מבואר כאן שכפרה על שאר העבירות לא ראויה להתקבל כל זמן שלא עשה כפרה על עוון לשון הרע.

~~~~~

תפילה מתקבלת רק מפה נקי

"טמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה).

מבואר בחז"ל (חולין דף ע"ח ע"א) שהמצורע מבקש מכולם שיתפללו עבורו.

שואלים, למה שיתפללו עבורו? שהוא יתפלל לעצמו!

כתוב (בראשית כ"א - י"ז) "וישמע ה' את קול הנער" [הנער זו ישמעאל] ורש"י מפרש שם ולא קול של הגר כי הקב"ה שומע קודם את קול החולה והוא עדיף מאחרים שמתפללים עליו וא"כ גם כאן יותר טוב שהוא בעצמו יתפלל ולמה המצורע מבקש מאחרים שיתפללו עליו.

אומר החפץ חיים, שהיות שהוא מצורע בגלל עוון לשון הרע אז הפה שלו טמא ולכן הוא לא יכול להתפלל ומוכרח לבקש מאחרים שיתפללו עבורו.

ומדויק זאת ממה שאנו מתפללים בסוף השמונה עשרה 'נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה' מבקשים מה' שהוא יעזור לנו לשמור על לשוננו.

שואלים, מה הקשר למה שמבקשים אחרי זה 'פתח ליבי בתורתך'?

התשובה היא שכל זמן שהפה נקי אז אפשר ללמוד תורה כראוי וכך יש גם אפשרות להתפלל לה' על תורה והתפילה מתקבלת.

לעילוי נשמת

הגאון רבי רפאל אביגדור יחזקאל ב"ר עזריאל ברטלר זצ"ל

מחשובי תלמידי מרן החזון איש צוק"ל

גלב"ע י"ח אדר ראשון תשע"ט - ת.נ.צ.ב.ה.

דברי תורה מקדש את הפה

פעם מרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצ"ל הביא בשיעור שכתוב בגמ' (סנהדרין דף כ"ד ע"א) "אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה?" שאל מרן הגר"א זצ"ל שליט"א, מה הלשון הזה פה קדוש, ותירץ שיכול לקרוא שכן אדם אומר דבר והוא טועה, אבל מי שיש לו פה קדוש אז הקב"ה שומר את הפה שלו, יש לו שמירה מיוחדת לא לבוא לידי טעות בדברי תורה, ולכן ריש לקיש אמר על רבי מאיר (שאמר המימרא) הוא שיש לו פה קדוש איך הוא אמר דבר טעות? הרי יש לו שמירה?!

פעם אחת משהו נסע עם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וביקש ממנו ברכה על אשה חולה, הגר"ש היה בדרך ואמר "עוד מעט אני יפגוש את החתן שלי [מרן שר התורה] הגר"ח קניבסקי שליט"א אני יבקש ממנו להתפלל", אחד מאנשים שהיו שם שאל את הגר"ש "הרי הרב גם אדם גדול ומה כוחו של הגר"ח יותר?" ענה לו הגר"ש "שהגר"ח מלבד גדלותו בתורה, יש לו כח מיוחד בברכותיו, שהכלל הוא מי ששומר את הפה שלו, אז ה' גם שומר את הפה שלו, שכל מה שאומר יתקיים".

רואים שגם לצד הטוב שמי שנזהר מלשון הרע, נזהר מאיסור דאורייתא, ושומר את הפה שלו, ע"ז יש לו כח התפילה, ויתקבלו כל תפילותיו.

~~~~~

לעזור להזולת בכל מצב

"טמא טמא יקרא" (י"ג - מ"ה).

הזכרנו את חז"ל שהמצורע מגלה לכולם כדי שיתפללו עליו, ולכאורא זה פלא, הרי למה יש לו צרעת, בגלל שהוא דיבר לשון הרע, וכיון שהוא דיבר לשון הרע, אז הרי מגיע לו את העונש של הצרעת, וא"כ למה שיתפללו עליו?? אנשים היו צריכים להגיד יש לך צרעת כי דיברת לשון הרע, מגיע לך! למה נתפלל עליך??

רואים מפה יסוד, שגם כשהשני מקבל עונש על עוונותיו זה הכל מה שנוגע אליו, אבל במה שנוגע אלינו, אנחנו חייבים לעזור לשני, יכול להיות שמגיע לו אבל זה לא תירוץ בשבילנו, אנחנו חייבים לעזור ולהציל אותו כמה שאפשר.

הרבה פעמים אנחנו אומרים על בן אדם, "פלוגי? מגיע לו שיסבול!" [אפילו שמחים לפעמים], אבל האמת שמה שהוא רע והוא מקבל עונש מן השמים זה לא קשור אלינו, הוא מאחינו בית ישראל, ויהודי צריך לדעת שאנחנו חייבים להצדיק את השני, ולעזור לשני לצאת מכל צרה וצוקה.

~~~~~

להמציא את עצמו בכותלי ביהמ"ד

"כל ימי הנגע בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושב" (י"ג - מ"ו).

ראש ישיבת אור ישראל רבי יעקב נוימן זצ"ל דיבר בישיבת בין הזמנים, מה הדין אם ח"ו רוב אנשי העיר מדברים לשון הרע? כולם יקבלו צרעת וא"כ כל אלו יהיו מחוץ לעיר, וכמובן שיש כמה בודדים שלא דיברו לשון הרע, והם ישארו לבד בתוך העיר, וזה מאוד לא נעים, וכי הם יאמרו "כולם נמצאים מחוץ לעיר, גם אנחנו רוצים להיות שם, אנחנו לא רוצים להישאר לבד בתוך העיר", ודאי שלא יאמרו כן, משום שעדיף להיות לבד במקום טוב, במקום להיות ביחד עם כולם שהם חולים מחוץ לעיר, וכמו כן אמר שהגם שרוב הציבור הם מסתובבים מחוץ לביהמ"ד, עדיף להיות עם הבריאם בתוך הבית המדרש וללמוד תורה!!!

❖❖❖❖❖ ❖❖❖❖❖ ❖❖❖❖❖ ❖❖❖❖❖

ישועות ע"י אמונה

כתוב בפרשת החודש (י"ב - ב') "החודש הזה לכם ראש חדשים".

ידוע שהמזל של חודש ניסן הוא הטלה, והטלה זה העבודה זרה של המצריים, ובאמצע החודש שאז הלבנה נמצאת בשיא, כביכול הטלה נמצאת בשיא ובכל זאת היה מכת בכורות ויציאת מצרים. כל זה להראות לכולם שאין שום כח למצרים ושרק הקב"ה מנהיג את העולם (עיין ערוך השולחן ריש הלכות פסח).

פעם הגיע ראש כולל מסוים מירושלים למרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצ"ל וסיפר שכבר שנה שלימה אין לו כסף להביא לאברכים ורצונו לסגור את הכולל. אמר לו מרן ראש הישיבה "אין דבר כזה, ה' כל יכול! מי שמאמין ברבנו של עולם יודע שה' יכול לעשות הכל", והוסיף ביידיש שה' יכול להביא כסף אפילו מתחת לאדמה. הראש כולל חזר לירושלים והיה מאוד מודאג כי הבין שאין לו מה לסגור את הכולל ולא ראה היאך שהוא יוכל להסתדר עם האברכים. לאחר חודש מקבל ראש הכולל טלפון מעורך דין באנגליה שאומר לו "לפני חצי שנה כשהיית באנגליה כדי להתרים אנשים עבור הכולל שלך פנית לאישה מבוגרת מאוד ונכון שבאותה תקופה לא נתנה לך כלום אבל היא נפטרה וכתבה בצוואה שהיא משאירה חלק נכבד מהרכוש שנשאר לה עבורך". התברר שכל הכסף שהיא השאירה עבור הכולל זה היה בדיוק המלגה של כל האברכים במשך השנה האחרונה שלא שילם להם. [הכסף הזה הגיע לאחר שהיא נפטרה ואפשר להגיד שזה הגיע "מתחת לאדמה" (בקבר) כמו שאמר מרן ראש הישיבה זצ"ל לראש הכולל].

לפני כמה שנים היה בחור בחו"ל שהיה חולה מאוד ושלחו משהו לחזק את הבחור ואותו שליח לפני שיצא לדרך ביקש ממרן ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זצ"ל עצות איך לחזק את הבחור. מרן ראש הישיבה זצ"ל שאל אותו "אתה יודע את השלש עשרה אני מאמין בעל פה?" ענה השליח בשלילה. אמר לו מרן ראש הישיבה "שרדתי את החיים שלי עם ה'אני מאמין' וכל הזמן אני חוזר על זה בעל פה, תגיד לבחור הזה שיחזור על ה'שלש עשרה אני מאמין' בעל פה ועי"ז יראה ישועות". כשהשליח הגיע לשם אמר זאת לבחור המדובר והבחור למד את הפירוש של כל 'אני מאמין' ואמר זאת בעל פה ולאחר חודשיים יצא מהמחלה.

רואים מכל הסיפורים אלו אפשר לקבל ישועה בכל דבר ע"י אמונה תמימה. וכן בני ישראל נגאלו ע"י אמונה.

~~~~~

יציאת מצרים מורה על הנהגת ה' בפועל כל רגע ורגע

אנו יודעים שבריאת העולם מורה על שה' ברא את העולם, ויציאת מצרים מעיד על הנהגת ה', שעדיין השם מנהיג את העולם כולו כל רגע.

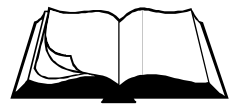
הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק א') כותב שיש גויים הטועים, הם מודים שה' ברא את העולם אבל כביכול הוא מסר את ההמשך הבריאה לכוכבים ומזלות, והראיה, שיש כאלו שהסתכלו על המזלות וראו על ידם את הנהגה. בא יציאת מצרים ומעיד לנו ולכל העולם שה' עדיין מנהיג אותנו כל יום כל רגע וכל עת וכל שעה.

יצא לפי זה שיש לנו שני מסלולים, זכר למעשה בראשית אומר לנו על הבריאה שה' ברא את הכל וזכר ליציאת מצרים מראה לנו שבכל דבר קטן כגדול הקב"ה עדיין מנהל הכל בהשגחה פרטית.

ה' יעזור שבזכות שכל אחד ואחד יתחזק באמונה תמימה נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו וכל אחד יזכה לראות את הישועה שזקוק לה.

מִי יֵרֵם הָיִי

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

9

ניסן תשע"ט

נקיונות פסח

גליון 362

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

איסור חמץ מהתורה ומדרבנן

▲ כתוב בפסוק "לא יראה לך חמץ ולא ימצא לך שאור". הגמרא דורשת שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. כלומר מהתורה מספיק שבערב פסח יאמר שכל החמץ שיש לי בבית ובכל מקום שהוא, אני מפקיר אותו והוא כעפרא דארעא, ומהתורה הוא צדיק גמור, דאף שיש לי חמץ ברשותי, כיון שאינו שלו אינו עובר ב'בל יראה'. אך חממים חששו שאפילו אומר בפיו שהוא מפקיר חמצו, אך בלבו אינו חושב כן משום שאינו רוצה להפסיד ממונו. ועוד, שאם ישאיר את החמץ בתוך ביתו, יבוא בימי הפסח אדם הרגיל במשך ימות השנה לאכול חמץ, ויפתח את הארון ועלול למצוא שם לחמניה או עוגה ויבוא לאוכלה, לכך אמרו חז"ל שאסור שיהא חמץ ברשותו וחייבו לבער את החמץ ולעשות בדיקת חמץ לוודא שלא ישאר ברשותו שום דבר חמץ. וכל זה כאמור מדרבנן.

מכירת החמץ והשכרת מקומו לגוי

▲ מעיקר הדין אפשר למכור לגוי את החמץ, ואז אין החמץ שלו, ואין בו חיוב ביעור. אכן אסור שהחמץ של גוי יהיה ברשותו, דמאחר ואנו רגילים בחמץ כל השנה, יש חשש שיאכלו אותו, לכן משכירים לגוי גם את המקום של החמץ, וכן סוגרים את החמץ בארון ומוכרים אותו לגוי וכותבים "מכור", נמצא שהוא חמץ של גוי ברשות הגוי. ואפילו מדרבנן אין שום איסור. יש המקפידים שלא למכור חמץ גמור לגוי כי חוששים להערמה, שאין בדעתו למכור, שלא תמיד מוכרים בלב שלם. אבל מעיקר הדין, אם מכר לגוי החמץ אינו שלו ואינו נמצא ברשותו, ואין בזה שום חשש. וכשיש לו רק תערובת חמץ הרבה מקילים לכתחילה למכור לגוי.

עד כמה חייב לנקות את החמץ בבית

▲ פעם היו מנקים כל כלי וכלי, ככתוב בשו"ע (סימן תני"א ותנ"ב) בהלכות הפסח), כי היו משתמשים באותם הכלים בכל ימות השנה ובפסח, ולכן במצב זה היו צריכים לנקות כל כלי וכלי, והיה צריך להוריד את הידיות בכלים המיועדים להגעלה.

היום, לא משתמשים בפסח בכלי היום יום. ולכן אין חיוב לנקות את כל הכלים! אלא יכול לשים את הכלי בארון ולמכור לגוי את החמץ הדבוק בו ולהשכיר לו את מקום הכלים, שזהו חמץ של גוי ברשות הגוי, ולא למכור לגוי את הכלים שאם כן הם יצטרכו טבילה לאחר הפסח.

ניקוי הסירים של ימי החול

▲ מי שרוצה להחמיר לנקות כי הוא רואה חמץ בעין, ינקא אותם בסבון או חומר ניקוי ואז הוא יכול לכתחילה למכור זאת לגוי, מכיון שברגע שרחצו את הכלי עם סבון או חומר ניקוי אחר, ממילא הפירורים האלו מטונפים ובדרך כלל נפסלו מאכילת כלב. ואפילו אם זה לא נפסל מאכילת כלב, מכל מקום אומר ה"משני"ב (סימן תמ"ב ס"ק ל"ג) **שפירורים שהם פחות מכזית והם מטונפים קצת, לכ"ע אין צריך לבער אותם!** (ובבתיים רגילים גם אם הכלים מלוכלכים הרי לא מדובר בכזית!), ומן הדין אפילו ללא מכירה לגוי אין בזה איסור בל יראה. ולכתחילה מותר להניח את הסירים בתוך ארון. ומי שרוצה לנקות כל סיר וסיר - יכול, אבל אין שום חיוב לעמוד להוציא כל פירור ופירור, וכ"ש אם מוכר החמץ הדבוק לגוי.

קומקום חשמלי

▲ מיחם מים פשוט (מפלסטיק עם גוף חימום מבפנים) הגם שמשתמשים בו כל השנה רק למים, בכל זאת יש לחשוש אולי נפל שם פירור בשעה שמלאו אותו או בזמן שעמד על גבי השולחן נדבקו מבחוץ פירורים ואח"כ נפלו לתוכו, ולכן אם רוצה להשתמש בו בפסח צריך לנקותו היטב מבפנים ובמיוחד מתחת לגוף החימום, ושוב להרתיח בו מים ובוה הוא מגעיל אותו בעצמו, ועדיף לקנות חדש לפסח.

ניקוי השולחנות ומשטחי השיש

▲ ניקוי השולחנות, מה שכתוב בשו"ע (סי' תנ"א סע' כ') שצריך להגעיל את השולחנות ואת משטחי השיש, זה נוגע לאלו שמשתמשים על השיש כמות שהוא, אלו צריכים לעשות הגעלה וניקוי כמו שכתוב במשנ"ב. אבל היום נוהגים שמניחים כיסוי על השיש כדלהלן, ולכן אין צריך הגעלה. ומה שצריך לעשות הוא לנקות את השולחנות ואת משטחי השיש עם מים חמים וסבון. מה שיועד מה טוב, ומה שלא - הוא בחזקת מטונף קצת שאין צריך לבערו. ואח"כ שמים עליו משטח פלסטיק, או פי.וי.סי, או נייר כסף עבה שלא יקרע, ואין בזה כל בעיה.

ויש חומרא, שאפילו אם מכסים את השיש, יש להקפיד שלא להניח כלי ראשון שיועד מהאש, ישר על כיסוי השיש. אלא, יש להניחו על משטח עץ או כל דבר אחר שיהיו שני כיסויים בין הכלי ראשון לבין השיש, משום שהרבה פעמים נשפכים מים על השיש מתחת לכיסוי של פסח, והם מתחממים מהסירים החמים ובלועים מהשיש בליעות חמץ ומחמיצים את כלי הפסח.

▲ בקדמיקה על קירות המטבח, כנגד הגובה של הסירים שעומדים על השיש

ונוגעים בקדמיקה (ויש בהם בליעות של חמץ), יש לשים ניילון עבה חד פעמי או נייר כסף וגם זה לא חיוב אלא חומרא. (ולאדים שמגיעים למשטחי הקדמיקה אין צריך לחשוש, כיון שהם כבר קרים).

ניקוי הכיורים במטבח

▲ מאד קשה מבחינה הלכתית להכשיר את הכיורים. ולכן יש לנקות אותם היטב עם מים חמים, ולהניח בתוכם כיור פלסטיק או אלומיניום המיוחד לפסח, ובאין יש מקום להיזהר: **שלא למקם את הכיור המיוחד לפסח על הכיור החמץ, שאולי מים חמים שיצאו בפסח "יחברו" את שני הכיורים, לכן יש להגביה מעט את הכיור של פסח (וכגון ע"י אבני משחק כגון דופלו או לגו...).**

▲ ובאם יש סתימה בפסח, והמים עולים בכיור, אף שע"י ישנו חיבור בין הכיורים בדיעבד אין לחוש, כי החיבור הוא ע"י מים מלוכלכים, אבל לכתחילה יש להיזהר בכך.

▲ במקום יציאת המים בכיור, יש לשפוך מעט אקונומיקה, דעל הצד שנשאר שם חמץ שראוי לאכילת כלב, הרי הוא נפסל בכך.

ברזים שבמטבח

▲ יכול להיות שיש להם דין של עירוי מכלי ראשון, כי מים חמים זורמים בהם מהדוד שמלמעלה, ואח"כ זה בא באופן ישיר לתוך סיר של חמץ, ומשם מתזין על הברזים. ועוד שיש בזה משום ניצוק שמחמירים בזה לענין חמץ בפסח, כמבואר במשנ"ב (סימן תמ"ד בשעה"צ סק"ד). לכן, מנקים טוב את הברז, ושופכים עליו מים רותחים ישירות מהקומקום, והם כשרים לפסח.

▲ **חומרא נאה** היא לעטוף את ידיות הברזים עם נייר אלומיניום או ניילון, מכיון שכל השנה נוגעים בהם עם ידיים מלוכלכות מחמץ, ועכשיו בפסח נוגעים בהם בשעת אכילה.

סינון המים

▲ יש נוהגים לסנן את כל המים ששונים בפסח, ולכן שמים חתיכת בד על הברזים שבבית, והנוהג כן תע"ב, אבל מעיקר הדין לא חייבים להקפיד על זה, ובפרט מי שיש לו מסנן קבוע כל השנה, מוציאו ומנקה אותו היטב וזה מספיק לפסח.

וכן הובא בשם **הסטייפלר** זצ"ל דכיון שהיום המים מגיעים דרך צינורות ממעינות, ואין שואבים אותם מבורות או בארות, אין חשש למשהו חמץ במים, ואין צריך להלביש בדים או מסננות על הברזים, וכן הוא עצמו לא שם כלום ("אורחות רבינו" ח"ב עמ' פ"ד).

מתקן לייבוש כלים

▲ המתקן מפלסטיק הנמצא מעל לכיור, ועליו מניחים את הכלים לייבוש, היות וכל הכלים שמגיעים לשם הם קרים ונקיים. לכן עפ"י דין יש רק לנקות אותו היטב, **ויש המקפידים** בפסח להשתמש במתקן מיוחד **משום חומרא** שלא להניח אף כלי של פסח על מקום שהיה בו כלי חמץ.

מדיח כלים

▲ דעת גדולי ההוראה שליט"א שלא ניתן להעבירו מחמץ לשימוש בפסח. ולכן מי שיש לו צורך גדול וכגון חולים או זקנים שיעשה שאלת רב מה ניתן לעשות.

ניקוי המינקסרים

▲ עפ"י הלכה, ניתן להניח את המינקסר כמות שהוא בתוך הארון עם שאר כלי החמץ, כי כזית חמץ ודאי אין שם, וכל החשש הוא שמא יש פירורים, ומסתמא הם מטונפים, ואפילו אם יש לו שם כמה פירורים שאינם מטונפים ועדיין הם ראויים לאכילה בפני עצמן, בזה ודאי אפשר לסמוך על המכירה לכ"ע ("הגר"נ קרליץ שליט"א). ואם רוחצים אותו עם מים וסבון שכל החמץ בעין ירד, הרי זה משובח.

נפה של קמח

▲ מנקים אותה כנ"ל. מה שיועד - יורד, ומה שלא - מוכרים לגוי, ואז זה חמץ של גוי ברשות הגוי, ומותר לכתחילה לעשות כן ולהניחה בארון. ועוד דבדאי אין שם כזית כלל, וכן מה שיש שם הוא מטונף קצת ולכן גם אין חיוב בדיקה על הנפה.

תנורים

▲ עפ"י דין ניתן לסגור את התנור לכל הפסח, ולמכור את החמץ שבו לגוי, וכן משכיר את המקום לגוי, ואם יש שם פירור חמץ הוא ברשות הגוי. מי שרוצה להדר יכול לנקות את התנור עם סמרטוט ומי סבון, וכל מה שנשאר דבוק שם כבר מטונף קצת, ואם רוצה להחמיר יכול לנקות עם ספריי, ומי שרוצה עוד להחמיר מחמם אותו לעשר דקות, ואין צורך להשקיע בו שעות עבודה רבות. ואז סוגרים אותו והוא כשר עד אחר פסח.

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

◀ כמו כן מורים גדולי ההוראה שליט"א שלא להכשיר אותו לשימוש מחמץ לפסח, שהרי מחמירים בפסח יותר משאר ימות השנה כי פירור קטן אוסר, שחמץ אוסר ב"משהו" ובפרט שלאפות בו צריך זהירות יתירה.
◀ כמו כן יש המקפידים לכסות את הידיות בניילון.

מיקרוגל

◀ ינקה אותו כמו התנור, וגם בזה מורים שלא להעביר את המיקרוגל של החמץ לשימוש בפסח. ומי שיש לו צורך גדול וכגון לצורך זקנים או חולים, שיעשה שאלת רב.

פח או פלטה של שבת

◀ פח של שבת מאד קשה להכשירו לפסח כי במשך השנה נופל עליו חמץ עם מדי שבת. לכן מנקים אותו היטב ומכסים בנייר כסף עבה וע"פ הדין זה מספיק. ולכתחילה יהפוך את הפח, ויפתח מתחתיו את הגז כדי שהאש תשרוף כמה דקות את החלק העליון של הפח, ואז אם יש פירורים של חמץ הם נשרפים. אח"כ מנקים אותו ומכסים בנייר כסף עבה והפח כשר לפסח. **ובדאי יש מקום להחמיר שיהא פח מיוחד לפסח.**

◀ פלטה חשמלית לא שייך לשרוף לכן מנקים אותה היטב ומכסים אותה בנייר כסף עבה והיא מוכנה לפסח, וכמובן דגם בזה בודאי יש מקום להחמיר שתהיה פלטה מיוחדת לפסח.

ניקוי הגז

◀ הגז נחלק לשלושה חלקים:
א. החצובה. הברזלים השחורים שעליהם עומד הסיר.
ב. המבערים. מהם יוצאת הלהבה.
ג. הפלטה. אותו משטח צבוע ששיירי האוכל בדר"כ נופלים עליו.
א. החצובה. כל השנה נופלים עליה הברז והחלב ושאר מאכלי חמץ, ולכן היא חמץ ממש. לנקות אותה כראוי – מאד קשה. לכן מנקים אותה היטב ואף צריך לשרוף באש כדי שלא יהיה בה חמץ "בעין". ובד"כ לא משתמשים בה אלא אם כן מכסים אותה לפסח. ואם מכסים עם נייר כסף עבה, זה מספיק. **וכאן יש מקום להחמיר שיהיו חצובות מיוחדות לפסח.** כי על זה ממש נופל חמץ כל השנה, ועל זה מניחים את סירי הפסח אבל מעיקר הדין מספיק לנקות כנ"ל ולכסות בנייר כסף עבה. ואינה חייבת הגעלה אם מכסים אותה ומנקים אותה כנ"ל.

ב. את המבערים מנקים עם מים וסבון, ולאחר הייבוש מחזירים למקומם ומדליק בהם את האש, והלהבה עצמה כבר מלבנת אותם מיד.
ג. על הפלטה אמנם לא מניחים אוכל. אבל נופל עליה חמץ כל השנה, לכן מנקים אותה היטב, ומכסים אותה בנייר כסף והיא כשרה לפסח. אם שכחו לכסות אותה ונפל עליה אוכל, לא אוכלים אותו בפסח (אם לא כיסו אותה), כי בפסח מקפידים אפילו על אינו בן יומם, וסו"ס יש שם בליעות של חמץ. אבל אם כיסו אותה יפה אפשר לאכול את האוכל שנפל שם. אם אין בעיה של בשר וחלב.

◀ מצוי בגז, שמתחת לפלטה הגז נופלים שיירי אוכל, כי יש פער בין הפלטה למבערים. ובדר"כ זה מטונף לגמרי ואין חיוב לבער אותם, ומכל מקום אפשר לפתוח אותה ואם מוצאים חתיכות מוציאים אותם, ומה שלא יוצא מיד, אפשר להשאיר אותם שם, דגם על הצד שיש שם משהו, הרי הם מטונפים ומפקיר ומבטל אותו.

שינויים תותבות, גשר, פלטה, סתימות

◀ כיצד ניתן להכשירם לפסח? הצעה היא שעשירים וארבע שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ, כלומר יומיים לפני פסח לא להשתמש בגשר או בשיניים התותבות וכן בפלטה **בחמץ חם**, (ואין כל בעיה עם חמץ קר). כלומר לא לשתות קפה חם עם עוגה, או לא לאכול קוגל חם.
ובעבר פסח אחר שגמר לאכול בהם חמץ מנקה אותם היטב, ואז שם אותם בכוס ושופך עליהם מים חמים מההקומקום, וזה מספיק.
◀ מי שיש לו סתימות, כיון שהם מתכת יש בהם ג"כ את החשש הזה, כי המתכת בולעת חמץ. כמובן לא מחייבים לשפוך מים חמים מההקומקום לתוך הפה... אלא יש להקפיד שלא לאכול חמץ חם מיום שלפני ערב פסח בבוקר.

טלפונים

◀ יש לשים לב לטלפונים שנמצאים בתוך המטבח, מכיון שכל השנה הם מונחים בתוך החמץ במטבח, ונוגעים בהם בידים מלוכלכות עם חמץ, וכן בחול המנוחה ונוגעים בהם בשעת אכילה. לכן יש לנקותם כראוי, וחומרא נאה היא לכסות את הידיות בנייר כסף וכדומה.

ניקוי תריסים

◀ לניקוי תריסים אין כל קשר לפסח. זה ניקיון "קייצי" ואפשר לעשותו לאחר חג השבועות.

אם יש ילדים בבית, לפעמים נדבק במסילות חמץ ואת זאת ניתן לראות בבדיקה קצרה. ולכן את המסילות לא צריך לנקות, אלא לראות בעין. ואם לוקחים סמרטוט ועוברים עליהם עם מים וסבון זה מספיק, שהרי זה כבר פחות מכזית שמטונף קצת וסגי ביה.

שואב אבק

◀ היות ומשתמשים בו לפני פסח, יש בו הרבה חמץ, ולכן צריכים להקפיד להוציא ממנו את השקית ולנקותה היטב.

צעצועים

◀ כל הצעצועים שאין רוצים להשתמש בהם בפסח, ניתן להניחם בארון, ולמכור את החמץ שעליהם לגוי, והוא חמץ של גוי ברשות הגוי מכיון שמשכיר את הארון לגוי.
מי שמקפיד שלא למכור חמץ בעין לגוי, יכול לראות בנקל אם יש בהם חמץ בעין.
◀ בצעצועים שרוצים להשתמש בהם בפסח, והרבה פעמים נדבק עליהם חמץ, הצעה היא לקחתם ולהניחם בשקית רשת או ציפית של כרית, ולהעבירם

במכונת כביסה. אם יש שם חמץ – הוא ירד.
דברים שלא שייך לנקות אותם כך, אפשר לבדוק ולראות אם יש עליהם חמץ, ומכל מקום ודאי ראוי ולהזהר שלא להניח אותם על השולחן של פסח.

מזוזות

◀ מזוזות רבות נפסלות בערב פסח, כי כשמנקים את הבית והמשקופים עם מים לא נזהרים כראוי על המזוזות, ולאחר הפסח מתעוררות שאלות רבות על כשרותם, ולכן יש להשגיח ולהזהר בשעת הניקיון שלא לטפטף מים לתוך המזוזה.

ניקוי הרצפה

◀ בזמן הזה, מבלי להיכנס לכל בית ובית, אפשר דרא שכמעט אין חורים וסדקים בתוך הרצפה. ולכן מספיק בשיטה אחת עם מים וסבון בסמוך לפסח, ואם רוצים שתהיה הרגשה טובה אפשר להוסיף "אקנומיקה", והרצפה נקיה לפסח ואין צורך לבדוק יותר! שהרי לא יכול להיות שנשאר שם כזית! ואם נשארו פיזורים, הם ודאי מטונפים קצת, וכתוב **במשנ"ב** שלכ"ע אין עליהם חיוב ביעור.

ניקוי המקרר

◀ מעיקר הדין לוקחים מים עם סבון, ומנקים את הדפנות והמדפים ואם רואים משהו מורידים אותו. וכל ה'נקודות' שחושבים שהם חמץ, אפילו נאמר שכך הוא ודאי הוא מטונף קצת ואין על זה חיוב ביעור כלל ויכול להשאירם שם!

ואם רוצים להדר, יש להזהר שלא לשים את כלי פסח על מקום שהיו שמים בו כלי חמץ! שאולי נשאר שם משהו חמץ, ויש חשש שידבק לכלי הפסח.

◀ לכן ראוי לשים רשתות על המדפים או לכסותם בנייר או נייר כסף, וממילא אף כלי אינו נוגע, וכן ראוי להקפיד שהכלים לא יגעו בצדדי המקרר.
ישנם סוגי מקררים, שבתא ההקפאה שלהם יש רשת ורואים שם פיזורים של חמץ, אבל היות ולא שייך להגיע לשם, זה כמו שינפל עליו מפולת! שאין מצווין לבערו, ולכן מבטלים אותו, וכן בספה אם יש בה חור ורואים שם חמץ, אמר **הגר"נ קרליץ** שליט"א שכיון שלא ניתן להגיע אליו אין מצווין לבערו, ולכן מבטל את החמץ ודיו.

ניקוי הבגדים

◀ ניתן לסגור את הארון ולמכור את כל החמץ שיש בו לגוי, וכן משכיר את המקום של הארון לגוי, ואז על הצד שאולי יש שם קצת חמץ, זה של הגוי וברשות הגוי, ועפ"י דין זה מספיק, אם לא משתמשים בארון זה בפסח.
◀ אבל אם צריכים את הבגדים לפסח, וכן מצוי בבתיים שיש ילדים ויש כמות גדולה של בגדים, הורו לי **הגר"ש אלישיב** זצ"ל **והגר"נ קרליץ** שליט"א שעפ"י דין כל בגד של ילד שנכנס לתוך מכונת הכביסה, **והכיסים היו בחוץ**, אינו צריך בדיקה. כי אם הכיס היה בחוץ, חתיכת חמץ אין כאן, ואף דאולי יש שם פיזור, ודאי הוא מטונף קצת, ונפסל מאכילת כלב ואין חיוב ביעור על כך.
אך אם כיבסו את הבגדים **והכיסים היו בפנים**, אז החשש הוא שאולי נשאר בכיס, חתיכת ממתק בתוך שקית, ולכן אינו נפסל. לזה מספיק להעביר את האצבעות לתוך הכיס, ולהוציא מה שיש, ואם לא מרגישים בדבר גדול, אפשר להניחו שם כי אז זה ודאי פחות מכזית ומטונף, ואין על זה חיוב ביעור.
באופן זה ניתן לבדוק כמות גדולה של בגדים במספר דקות, ואין צורך להשקיע זמן רב בכל בגד ובגד.

◀ **יש לשים לב** אם יש בגד גז מים, כגון בגד העשוי מניילון שמטבעו דוחה חדירת מים. ובכך יתכן שיש פיזור חמץ באחד מן הכיסים וכדומה שאינו מטונף, מחויבים לבדוקו באופן נפרד.

מפות שולחן

◀ פעם נהגו להרחיח את המפות לפני פסח. אמנם היום זה לא שייך כי הם עשויות מטרלן או ניילון, ועפ"י דין אין חיוב שיהיו מפות מיוחדות לפסח. דאף אם נשאר בהם חמץ, הרי ע"י הניקוי במכונת כביסה זה יורד בד"כ, אם נשאר זה נפסל לאכילת כלב.
ואפשר גם מלבד הכיבוס להוסיף ולכסות את המפות בניילון חד פעמי, וזה מספיק לכתחילה. והיום הרבה נוהגים להשתמש במפות מיוחדות לפסח.

מגבות לכלים למטבח

◀ עפ"י דין ניתן להשתמש במגבות שהשתמשו בהם לכלי היום יום כי אם נדבק בהם משהו זה יורד בכביסה, והיום מקפידים בהרבה מקומות להשתמש במגבות מיוחדות לפסח.

ניקוי ספרים לפסח, וארון ספרים

◀ ישנם הסוברים שיש איזה מנהג להראות לכל השכנים את כל הספרים שיש, ופותחים אותם על הסורגים. אך אם יש שם חמץ לא ניתן להוציא ע"י כן.
עפ"י דין ארון ספרים, אם אין בו גב והוא פתוח, כלומר הוא מורכב רק ממדפים, אין חשש שיש חמץ מאחורי הספרים, ולא צריך להוריד את הספרים. אם קיים גב ויש בבית ילדים יתכן שנוזק לשם חמץ.
עיקר החשש הוא מפירורים שיש בספרים משימוש בכל השנה. היות וברור כי הם מטונפים קצת, לכן עפ"י דין אין חיוב לבדוק. ידוע שמרן ה"חזון איש", מכר את החמץ שבתוך הספרים. ועל הארון הוא שם מחיצה בערב פסח מסדן או תבליט, והשכיר את המקום לגוי ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ו', **והגר"נ קרליץ** שליט"א).

◀ עצה טובה היא שכל השנה יקפידו על הספרים שלא לפתחם בשעת האוכל, וממילא הספרים הוי מקום שאין מכניסים שם חמץ.

ברכונים ומינרונים

◀ מאד קשה לנקותם, ואין חיוב ואין צורך לעמוד שעות על כל עמוד ועמוד, ומכיון שהחשש הוא רק על פיזורים, ניתן להניחם בשקית ולשים אותם בתוך ארון החמץ, ולמכור את החמץ שדבוק עליהם לגוי.

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרסח ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

פרשת תזריע תשע"ט

מילה בשבת בהיתר

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (וי"ב ג')
הנה בגמרא שבת (קל"ב א') ילפינן מהכא דמילה בזמנה דוחה שבת,
דדרשינן 'וביום' ואפילו בשבת.
ואמרין בגמרא (שם קל"ג ב') דאם מל בשבת ולא הילקט [היינו שלא
חתך והסיר הציצין המעכבין שבמקום המילה], והגיע השקיעה, חייב
משום מלאכת שבת. והוא הדין במל ולא הספיק לפרוע לפני
השקיעה.

א. לא התקיים המילה

הנה חזינן מהכא דאע"פ דבשעה שהתחיל למול היה בהיתר, מכל
מקום מכיון דלמעשה לא התקיים מצות מילה, חייב משום מלאכת
שבת.

ב. באותה שעה היה היתר

אמנם יש להקשות דלאידך גיסא חזינן לא כך, דהנה אמרינן בגמרא
מנחות (ס"ד א') דאם שחט בשבת שני קרבנות של ציבור, ואינו צריך
אלא לאחת מהן, על הראשונה פטור משום שבת, דהרי אין בה חילול
שבת מכיון דהשחיטה הראשונה מותרת, משא"כ על השניה חייב
משום מלאכת שבת, שמכיון שכבר שחט הראשונה אם כן יש בה חילול
שבת. [ואפילו נתכפר לו בשניה].

[וכי תימא מאי נפקא מינה בהא שחייב דוקא על הקרבן השניה, הרי
ממה נפשך עשה רק חילול שבת אחת, מכל מקום נפקא מינה אם הביא
את החטאת על חילול שבת של השחיטה הראשונה, לא יתכפר לו. עוד
נפקא מינה דאם על השניה היה מזיד יהא פטור מקרבן].

הנה חזינן דפטור על הראשונה, מכיון דבשעה ששחטו היה בהיתר
ואם כן תו לא מיחייב עלה משום שבת, אע"פ דאחר כך התברר
שהקרבן לא היה נצרך כלל. ואם כן מי שעשה פעולה דבשעת עשייתו
היתה מותרת, לא עבדינן ליה למחלל שבת. ואם כן מאי שנא הא
דמילה.

ג. לחלק

אמנם לא תיקשי, דבשלמא התם בשעת השחיטה היה יכול לזרוק
הדם, ואם כן חשיב דהיה בהיתר, משא"כ הכא בשעת המילה לא היה
יכול לפרוע, דהרי לא היה מספיק זמן לפני השקיעה, ואם כן לא חשיב
נעשה בהיתר כלל.

מעתה לכאורה אם מל כשהיה זמן לפרוע, ואחר כך נמלך ולא פרע,
[ואין אדם אחר שיכול לפרוע], לכאורה לא יתחייב על חילול שבת, כיון
דבשעת מעשה היה ראוי להתקיים המילה. וכמו התם בשחיטה ולא
זרק הדם. ויש לדון לחלק בעוד דרך וכדלקמן.

מעשה שלם או חצי מעשה

אלא אם כן נימא לחלק באופן אחר, דהתם שחיטה היא מעשה
גמור, אבל מילה בלא פריעה הוה רק חצי מעשה. [א"ה. ואם כן לא חשיב
שנעשה בהיתר, אלא חשיב שהפסיק באמצע המעשה].

א. חצי סימן

הנה לפי זה בשחט חצי סימן בשבת בקרבן ציבור, ונמלך ושחט
בהמה אחרת, יהא חילול שבת בראשונה.

אך אם נימא הכי, הא דקיימא לן בסוגיא במנחות (שם) דבמצא
מהודרת ממנה מניח הראשונה ושחט השניה, יהא דוקא בגמר
השחיטה ולא בשחט רק סימן אחד. ולכאורה לא משמע הכי.

ב. חצי תגלחת

הנה בדינא דעשה דוחה לא תעשה שרינן אף אם עובר על הלאו קודם
שגמר פעולת העשה, כגון בתגלחת נזיר דעובר על לאו דתגלחת בבי
שערות, ומקיים המצוה רק כשגומר.

ויש לדון מהו אם ימלך ולא יגמור המצוה האם עבר על הלאו.
ויהא תליא בהאי נידון, דלחד גיסא יש לדון דפטור, דהרי בשעה
שהתחיל לגלח היה בדעתו לגמור לגלח כל השערות, ורק אחר כך נמלך,
ואם כן לא עבר על הלאו, אמנם לאידך גיסא יש לדון לחילוק הנ"ל,
הרי עדיין לא גמר לקיים המצוה דתגלחת נזיר, אם כן הוה כחצי
מעשה, ואם כן לא חשיב נעשה בהיתר.

ג. משך באמצע המילה

הנה דנו הפוסקים במי שמל בשבת וספק לו אם מל הרוב או
המיעוט, ומשך ידו מהמילה, מה יעשה.

[והנה במשנה ברורה (סי' של"ד ס"ק ד') אייתי דמסתפק בר"ן (שבת קל"ג ב' ד"ה
אלא) האם כל שלא מצץ חשיב עדיין עוסק במילה].

מעתה לכאורה אף אם יפרוש ולא ימשך, מכל מקום ליכא חילול
שבת וכמו בשחט קרבן ונשפך הדם, דהרי בשעת המילה היה יכול
להיות בהיתר, רק אחר כך אירע פסול בהא שמשך ידו.

אלא אם כן נחלק כדכתבנו לעיל, דשחיטה הוה דבר שלם משא"כ
מקצת מילה.

ד. שהה באמצע שחיטה

הנה עוד נפקא מינה, בשחט קרבן בשבת, ולפני ששחט רוב שני
סימנים שהה, דהשהיה קלקל השחיטה, האם יביא חטאת על
השחיטה, דלכאורה דמי להך דמנחות, דבשעת השחיטה היה בהיתר.

אך אם נימא דכתבנו דבסוגיא במנחות איירי דוקא בכגון שחיטה
שלימה, לא יהא דמי להתם, דהרי הכא עדיין לא גמר לשחוט רוב
סימנים.

ה. מכשירי לולב

הנה לכאורה יש לדון בעוד נפקא מינה, לרי' אליעזר דמכשירי לולב
דוחים שבת (שבת קל"א א') ויכול לתלוש לולב בשבת כדי לנוטלו, מהו
אם היה לו רק לולב מחובר לעץ, ותלוש הלולב מן העץ בשבת, ואחר כך
נפסל הלולב, דלכאורה לפי הסוגיא במנחות, אין כאן חילול שבת. ולא
עוד אלא גם אם אחר כך פסל את הלולב בידים, מכל מקום לא יתחייב
קרבן למפרע על הא דתלוש בשבת.

אבל אם נימא דאמרין הכי רק במעשה שלם, אם כן יש לומר
דמכשירין לא חשיב מעשה מצוה שלם, דהרי אינו אלא מכשירין, ואם
כן יהא חייב חטאת.

תליא במחשבתו בשעת המלאכה

הנה יש לדון בעוד חילוק בינא הנ"ל דהגמרא מנחות, דתלוי מה היה מחשבתו בשעת המלאכה, וכדלקמן:

א. בשעתו היה מותרת

הנה לחד גיסא הבאנו לעיל מהגמרא מנחות (ס"ד א') דאם שחט בשבת שני קרבנות של ציבור, ואינו צריך אלא לאחת מהן, על הראשונה פטור מחמת שבת, דאין בה חילול שבת, דהרי השחיטה הראשונה מותרת, משא"כ על השניה חייב משום מלאכת שבת, שמכיון שכבר שחט הראשונה אם כן יש בהראשונה חילול שבת. [ואפילו נתכפר לו בשניה]. חזינן מזה דמי שעשה פעולה שהיתה מותרת לא עבדינן ליה למחלל שבת.

ב. זר שקיבל הדם פסל גם השחיטה

אמנם לאידך גיסא, כתב בבית יצחק (או"ח סי' י"ב בשולי הגליון) שאע"פ שזר ששחט קרבן בשבת, אין בזה חילול שבת, מכיון ששחיטה בזר כשירה, מכל מקום אם אחר כך הזר עשה גם קבלת הדם ונפסל הקרבן, אם כן עכשיו אגלאי שגם השחיטה היה בחילול שבת. נולקמן נביא עוד מדברי הבית יצחק, ודברי החידושי הר"ם דפליג]. ויש לעיין אמאי יש חילול שבת בשחיטה בזר כאשר קיבל גם כן הדם, הא חזינן בסוגיא דמנחות הנ"ל, דאם שחט בשבת שני קרבנות פטור על הראשון משום שבת אע"פ שלא נתכפר בו ונשפך הדם.

ג. לחלק דתליא אם דעתו לזרוק

אלא יש לחלק, דהתם בשעת השחיטה של הראשון היתה דעתו לזרוק הדם של הראשון ויהא קרבן כשירה ורק אחר כך נמלך, אבל בגוונא דהבית יצחק דעתו היתה מתחילה שהוא עצמו דהיינו הזר יזרוק את הדם וכך יפסלנו.

ד. דעתו בשחיטת הראשון לשחוט השני

לפי זה אם ישחוט ב' קרבנות ודעתו בעת שחיטת הראשון לשחוט את השני, יתחייב על הראשון משום חילול שבת. אלא יש לעיין אם בכהאי גוונא יתחייב נמי על השני, דהא חזינן דבגוונא דגמרא חייב על השני מכיון דהשני הוא מיותר כיון דהראשון לפניו, ואם כן בכהאי גוונא נמי השני מיותר, אבל הדבר תמוה לומר שיש כאן ב' חילולי שבת.

ויש לומר דכד אמרינן דהראשון הוה חילול שבת ממילא אין השני בחילול שבת. אבל הסברה אינה ברורה.

ה. שמא יפסל ולא ישחטנו

הנה אמרינן בגמרא זבחים (ל"ג א') דתיכף לסמיכה שחיטה לא דאורייתא.

והראוני דהקשה בשפת אמת (שם) דאם אין לו עיקר מן התורה, אמאי תיקונו חכמים. וכתב לבאר דאפשר דהיינו משום גזירה שמא יסמוך ואחר כך יארע פסול בהקרבתו ולא ישחטנו ונמצא דעבד עבודה בקדשים, לכן אמרו תיכף לסמיכה שחיטה.

ולמה שכתבנו אינו כן, דבכל אופן לא יהא חילול שבת, דהרי כיון דבשעת הסמיכה היה ראוי לקרבן אם כן דמי להך בסוגיא במנחות (שם) בשחט שני קרבנות, דבשחיטת הראשון ליכא איסור שבת.

ו. מחשבת עבירה

הנה הזורק חץ על חבירו, ותריס ביד חבירו, ובשעה שזרק החץ לא היה מגיע לחבירו היזק מכיון שהתריס מגן עליו, אבל הזורק סבר בעת הזריקה להוריד התריס מחבירו לפני שיגיע אליו החץ, מכל מקום פטור הזורק דפסוקי מפסקא גיריה, דמחשבת עבירה כמאן דליתא, כמו שכתב בחזון איש (בבא קמא סי' ב' ס"ק י"ב).

חזינן דכיון דגוף המעשה אינו מעשה מזיק, לא חשבינן ליה מעשה מזיק מחמת מחשבתו. ואם כן הכי נמי נימא דמכיון דבשעת השחיטה היה בהיתר, לא נחשוב שיהא איסור מחמת מחשבתו לפסול הקרבן. וצריך לחלק דשאני לענין חילול שבת דחשבינן להאי מחשבה כמאן דאיתא.

מעותד להפסיק באמצע

הנה הבאנו לעיל דבמל בשבת ולא הספיק לפרוע והגיע השקיעה, חייב משום מלאכת שבת. חזינן דאע"פ דבשעה שהתחיל למול היה בהיתר, מכל מקום מכיון דלמעשה לא התקיים מצות מילה, חייב משום מלאכת שבת. ויש לדון בזה בכמה חילוקים:

א. סבר שיש זמן רב

הנה אם סבור שיש זמן רב עד השקיעה, ונתברר שאינו כן והוא סמוך לשקיעה ולא יוכל להספיק לפרוע לפני השקיעה, בזה בפשוטו חייב קרבן כיון דלפי האמת המעשה לא היה יכול להגמר.

ב. נשבר הסכין

אבל אם מל ולאחר המילה נשבר הסכין של מילה, ולא היה יכול לפרוע לפני השקיעה, אין כאן חילול שבת, דהרי בשעת המילה היה יכול לפרוע, ורק אחר כך התחדש מצב שאינו יכול לפרוע.

ג. אדם חשב לשוברו

מעתה יש לעיין מהו אם בשעת המילה היה שם אדם אחר שכבר בשעת המילה חשב לשובר הסכין של המילה בין המילה לפריעה, האם הראשון הוה חילול שבת. [אך עכ"פ לא הוה שוגג אלא רק אונס]. מי מדמינן לה למל ולא ידע שלא יספיק עד השקיעה, דאמרינן דיש כאן חילול שבת, והכא נמי הרי נתברר שלא היה יכול לפרוע לפני השקיעה.

או דילמא שאני הכא דעצם המילה אפשר היה לגומרה רק אירע דבר חדש שאדם שבר הסכין, והיכא דהוה מחשבה של אחרים יש לומר דלא הוה חילול שבת באונס, דהוה ליה כדבר המתחדש וכנמלך. [משא"כ בהך דבית יצחק דלקמן, לא חשיב כנמלך כיון דאיהו גופיה בעת השחיטה חשב לזרוק הדם].

ד. עומדים להעיד שהוא חלל

הנה כתב בתשובות באר יצחק (או"ח סי' כ"ה ד"ה נחזור) דאם שחט כהן גדול שלא נודע שהוא חלל ביום הכיפורים שחל להיות בשבת, ולאחר השחיטה באו עדים שהוא חלל ולא יוכל לגמור עבודת היום, יש כאן חילול שבת למפרע. ולכאורה תיקשי מאי שנא מההיא דמנחות.

אמנם אם הוה אמרינן דלא כהנ"ל, אלא הוה אמרינן דכשם שמחשבה ידידה שלא לגמור, משוי חילול שבת, הכי נמי מחשבה דאחרים שאיהו לא יגמור משוי חילול שבת, הוה ניחא דברי הבאר יצחק, דנימא דזה דמי להך דבית יצחק, כיון דעומד לכך שיוודע שהוא חלל, שהרי העדים עומדים להעיד. וצריך עיון.

ה. נודע באמצע שיש ב' ערלות

הנה בגמרא שבת (קל"ה ב') פליגי אמוראי במי שיש לו שתי ערלות [והיינו שתי עורות] אם מילתן דוחה שבת. וקיימא לן בשולחן ערוך (או"ח סי' של"א סעי' ה', יו"ד סי' רס"ו סעי' י', וביאור הגר"א שם) דמספק אין מילתן דוחה שבת, אלא דחינן המילה עד לאחר שבת.

וכתב בתשובות פנים מאירות (ח"ב סי' ל"א, מובא בפתחי תשובה יו"ד סי' רס"ו סעי' י') במל בשבת ולאחר שמל ולא פרע ראה שיש שתי עורות, מכיון שספיקא אם דוחה שבת, יפסיק למול.

והנה בזה אשתכח שחילל שבת, כמו מל ולא פרע והגיע השקיעה, כיון שמתחילה היה מעותד להגלות שיש שתי עורות.

אמנם מכל מקום יפרוש, אע"פ שכך ודאי יהא חילול שבת, אבל אם לא יפרוש אלא ימשיך למול יהא חילול שבת רק מספק, והיינו להצד דאין למול בב' ערלות, מכל מקום יפרוש, דאין לעשות מעשה בידים דחילול שבת מספק.

[אך לשיטת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, ואף בספיקא דדינא כדכתב הר"ן (תשובות סי' נ"א), הדין נותן שימשיך למול, ואע"ג דעובר על איסור דרבנן, כמו שהתירו לו לרדותה על מנת שלא יאפה. אך דעת השאגת אריה (תשובות סי' ק"ז) דקיימא לן דלא כהרמב"ם והלכך אתי שפיר פסקא דהפנים מאירות. ועיין עוד מה שכתבנו בדינא דהפנים מאירות בפרשת תזריע מצורע תשע"ה].

זר ששימש בשבת

הנה בסוגיא ביבמות (ל"ג ב') קאמר ר' יוסי, זר ששימש בבית המקדש בשבת, חייב שתים, משום שבת ומשום זרות.

ומקשינן בגמרא, במאי חייב שתים, אם איירי בשחיטה, הרי שחיטה בזר כשירה.

[ואם איירי בקבלה והבאה, אינו חייב משום שבת, דאין בזה חילול שבת. ומשני דאיירי בשחיטת פרו של כהן גדול, וכדברי האומר דשחיטת פרו של כהן גדול בזר פסולה, ואם כן יש כאן גם איסור זרות וגם איסור שבת].

הנה שמעינן דמכיון דשחיטה בזר כשירה, אם כן אינו חייב שתים, משום זרות ומשום שבת. ויש לדון האם הכוונה דאינו חייב משום זרות אבל עכ"פ חייב משום שבת, או דילמא אינו חייב גם משום שבת.

א. ברש"י משמע דחייב משום שבת

הנה פירש רש"י אהא דמקשינן דשחיטה בזר כשירה, דאם כן ליכא בזה איסור זרות. ודייק מינה בשער המלך (פ"ו מהל' ביאת המקדש ה"י) וברש"י (יבמות שם) דמדקאמר רש"י דהקושיא רק על זרות, משמע דלענין איסור שבת נחא לן דיש כאן חילול שבת.

ותיקשי, הא כיון דשחיטה בזר כשירה אם כן גם איסור שבת ליכא, דהרי מותר לו לשחוט. וכך פשיטא ליה לחכם צבי (סי' מ"ד, הובא ברש"י ביבמות שם).

אלא כתב ברש"י דאינו כן, דנהי דבעלמא שחיטה בזר כשירה, אבל בשבת בעינן דוקא כהן, דלא הותרה עבודה בשבת אלא לכהנים בלבד אבל לא לזרים, אפילו בשחיטה שזרים כשרים לה.

אבל בחזון איש (אה"ע נשים סי' קל"ד ט"ז לדף ל"ג ב' ד"ה רש"י) כתב דאינו כן, דודאי אמרינן כהחכם צבי דכיון דשחיטה כשירה בזר, הכי נמי בשבת, ומה שכתב רש"י דזרות ליכא כונת רש"י דמכיון דאין כאן איסור זרות ממילא אין כאן גם איסור שבת.

ב. ביאור הבית יצחק

הנה בתשובות בית יצחק (או"ח סי' י"ב בשולי המכתב) כתב נמי כדעת החכם צבי והחזון איש דקרבן ציבור דדחי שבת היינו אף היכא דהשחיטה בזר, וביאר דברי רש"י כמו שכתב בחזון איש.

עוד ביאר בבית יצחק דרך שנית, דהא דכתב רש"י דזרות ליכא אבל איכא איסור שבת, היינו משום דאיסור שבת זימנן איכא, דהנה לא מוקמינן בגמרא דאיירי בקבלה והולכת הדם למזבח דפסולה בזר, וטעמא מכיון דזה רק טלטול בעלמא, ונהי דזרות איכא שבת ליכא, והשתא קאמר רש"י דלא מצינן למימר דקושיית הגמרא דשחיטה בזר כשירה תהא נמי על שבת, דזה שפיר משכחת לן דיהא בשחיטה חילול שבת, כגון באופן שהזר נמי קיבל וזרק את הדם, דנמצא דעבודת הדם פסולה מפאת דהוה זר וממילא הקרבן נפסל ואם כן גם השחיטה הוה בחילול שבת. ואהא מקשינן בגמרא דמכל מקום בהשחיטה ליכא איסור זרות, דשחיטה בזר כשירה. וזהו כוונת רש"י. עד כאן דברי הבית יצחק.

[ולא מצינן למימר דכוונת ר' יוסי דיש שבת וזרות, שבת על השחיטה וזרות על הזריקה, דר' יוסי קאמר באותה עבודה].

חזינן מדבריו (מה שהבאנו לעיל בשמו) שאע"פ ששחיטה בזר כשירה ואין בזה חילול שבת, מכל מקום אם אחר כך הזר עשה גם קבלת הדם, אם כן עכשיו אגלאי שגם השחיטה היה בחילול שבת. וביארנו לעיל דהיינו משום ששחט על דעת לפוסלו בזריקה.

ג. כעין זה כתב בהפלאה

הנה כתב בבית יצחק דכעין זה כתב בהפלאה (כתובות כ"ג א' ד"ה תוד"ה ע"ד), דהנה מבואר בתוספות (שם ד"ה ע"ד) דחלל שלא נודע שעבד במקדש מחלל שבת בשחיטתו, והקשה בהפלאה (שם) דהא קיימא לן (קידושין ס"ו ב') בנודע אחר כך שהוא חלל דאין העבודה מחוללת, ואם כן ליכא חילול שבת, אלא כתב בהפלאה דהכוונה בפר כהן גדול, ונהי דלמאן דאמר דפר כהן גדול כשר בזר אם כן השחיטה כשירה בזר, אך הוא יעשה נמי הזריקה, ובהו בעינן כהן גדול.

ואגב, בהפלאה שם כתב לחדש דהא דחלל שלא נודע עבודתו כשירה, היינו רק להיות ככהן הדיוט, אבל כהן גדול לא מצי למיהוי, דלא אמרה תורה אלא דאינו מחלל עבודה, אבל עכ"פ לכל מילי אין לו דין כהן, וכל שכן שאינו כהן גדול.

ולפי זה כוונת התוספות הנ"ל דיהא חילול שבת כשעבד בתור כהן גדול, והיינו אם ביום כיפור שחל להיות בשבת יעבוד בתור כהן גדול בפרו של אהרן, דאף למאן דאמר דהפר כשר בזר, אפילו הכי הוה חילול שבת, דאין כאן פר כהן גדול.

אך עיקר דבריו צריך עיון, דהא בסוגיא במכות (שם) אמרינן דאם כהן גדול נמצא חלל מחזיר הרוצח, דהוה כמת הכהן גדול, חזינן דלמפרע מיקרי כהן גדול, וכך הקשה בבאר יצחק (או"ח סי' כ"ה), [א"ה] וכך הקשה במנחת חינוך מצוה קפ"ה בקומץ המנחה.

ובדבר אברהם (ח"א סי' כ"ו אות י"ד) מיישב דברי ההפלאה, דתליא בהפלוגא בגמרא שם, דהנ"ל הוה רק למאן דאמר מתה כהונה, אבל למאן דאמר בטלה כהונה, לא מהני החלל בתור כהן גדול.

ומוכיח מסברא דלא מהני, דהרי חזינן דגם כהן הדיוט פסול ביום כיפור, ולא אמרינן ביה דינא דחלל שעבד עבודתו כשירה, והכי נמי בכהן גדול שהיה חלל, אך נראה דיש לחלק, דכיון דלא אזלינן בתר המציאות שהוא חלל אלא לפי ידיעתנו, שוב הוי ככהן גדול.

ד. בחידושי הרי"ם מבואר לא כך

הנה בעיקר דברי הבית יצחק, דעת חידושי הרי"ם (תשובות יו"ד סי' י"ט בד"ה אך נראה עיקר) אינה כן, אלא סבירא ליה דאם הפעולה כאשר היה גומר לא היתה חילול שבת, אם כן אף אם לא גמר ואף אם דעתו היתה שלא לגמור, ליכא חילול שבת.

ובטעמא דמילתא כתב תחילה משום דהוה חלק מהמצוה.

ואחר כך כתב דהוא משום הואיל דיכול לגמור, וסבירא ליה דאמרינן הואיל לא רק במלאכת יום טוב דהותרה, כדחזינן בתוספות (פסחים מ"ו ב' ד"ה רבה) שהקשו דבכל מלאכת שבת נימא הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה, וכן חזינן דדיינינן בגמרא (פסחים מ"ו ב' ותוספות שם ד"ה אחרישה) בחרישה הואיל וחזי לכסוי דם צפור, אע"פ דמלאכת חרישה ביום טוב הותר רק מחמת עשה דוחה לא תעשה.

[ובחזון איש (או"ח מועד סי' קכ"ד לדף מ"ו ב') נקט דרק ביום טוב אמרינן הואיל. ועיין שם מה שכתב בהך דהואיל דחזי לכסוי דם צפור].

ואם כן נימא דאף אם דעתו היתה שלא לגמור המילה בשבת, מכל מקום מן התורה מותר, דהא הואיל ואם יגמור וילקט יהיה מותר למפרע מה שעשה, שוב אף דאינו גומר כלל גם כן לא עשה איסור מן התורה כלל, מאחר שבדיו לגמור אם כן אמרינן הואיל.

ה. הוכחת החידושי הרי"ם

הנה הביא בחידושי הרי"ם ראיה דהא חזינן (שבת קל"ג ב') דבמל ולא הילקט אמרינן דאם איכא עוד זמן, יאמר אנא עבידנא פלגא דמצוה ואתון עבדי פלגא דמצוה. חזינן דהיכא שהיה פנאי לגמור שאז ניתן לדחות, אף שלא גמר המצוה, מכל מקום אינו חייב כרת אף דלא עשה המצוה, דמכל מקום הא עשה מקצת המצוה מה שהיה רשאי אז, ולא נעשה איסור למפרע במה שלא גמר המצוה.

ונהנה לכאורה פליג על הבית יצחק והפלאה. וצריך תלמוד.

ו. במציאות לא יכלה להגמר

מיהו גם לדברי החידושי הרי"ם, אם הפעולה במציאות לא יכלה להגמר איכא חילול שבת, והיינו דינא דעד השקיעה, [וכדכתב שם]. אבל באמת יקשה, הא לגיסא דבין השמשות יממא הא יכול לגמור אלא שאסירא ליה.

והרי בחידושי הרי"ם (שם) כתב דאף בכהאי גוונא ליכא איסור על ההתחלה, דהרי כתב לענין מצה שמותר לאכול מחמת דינא דעשה דוחה לא תעשה, אם אכל פחות מכשיעור של מצה, אף היכא דאינו יכול להשלים מפאת איסורים וספיקות, מכל מקום לגיסא דיכול להשלים ליכא איסורא.

עניני שבת

חייל מידי. ואם כן נידון דידן ליכא חזקת היתר, ואם כן שוב יש לאסור. וצריך תלמוד.

[א"ה. נראה כונת רבינו, דהתם בכגון הא דהתוספות בראתה בעת לידתה, כבר בשעת הלידה מסתפקין אם חייל ראייה שבכחו לאסור לאחר זמן, ואם כן ליכא חזקת היתר, משא"כ בכגון ספק צרת ערוה, דבשעת נפילתה לא חל שום מעשה לאוסרה, והרי יתכן דליכא צרת ערוה כלל, ואם כן שפיר אמרינן דאיכא חזקת היתר ליבם. מעתה נידון דידן דמי להא דהתוספות, דהרי מסתפקין אם חייל דינא דבסיס בכניסת השבת].

ה. חזקת הגוף דהנר

הנה אף אם הוה דיינינן להתיר מחמת חזקת היתר, הא מכל מקום יש לאסור מחמת חזקת הגוף דהנר, דנימא דהנר נשאר דלוק עד עכשיו, ואם כן הוה ליה חזקה כנגד חזקה, ושוב יש לאסור מחמת דבר שיש לו מתירין.

ו. כבה לפניך

אלא יש להתיר, דהרי כבה לפניך, והוה ליה תרתי לריעותא. אך תליא אם בעינן חסר ואתאי. ובחזון איש יו"ד סי' ג' ס"ק ו' הכריע דלא בעינן חסר ואתאי.

ז. חזקה דהשתא אינו מורה נגד הבסיס

תו יש לדון דלא שייך תרתי לריעותא, דחזקת דהשתא דכבה לפניך אינו מורה על שלילת הבסיס.

וכמו שכתב הגרע"א (דרו"ח כתובות ט' א', ובתשובות שבסוף ספר דרו"ח) לענין ספק סריס אדם ספק סריס חמה לענין חליצה, דלא נימא דהוה תרתי לריעותא, דהיינו בחזקת זקוקה ליבם והרי סריס לפניך, דהאי דסריס דחזין קמן אינו מופקע מחליצה, דשמא הוה סריס אדם.

והיינו דהגרע"א חידש שדין תרתי לריעותא הוא רק כאשר החסר לפניך מורה את הדין שמורה חזקת הטמא, וכן הוא במקוה, שמקוה שחסר מורה שהטובלים בו נשארים בטומאתם, משא"כ כאן שמציאות הסריס אינו מורה שהוא סריס חמה, דהרי יתכן דהוה סריס אדם, ועל כן אינו יכול להצטרף לחזקה דזקוקה ליבם דנימא תרתי לריעותא.

אך מדברי תוספות הרא"ש בכתובות (שיטה מקובצת ט' א') מבואר דלא כן, שהקשה שם דבכהאי גוונא אמרינן תרתי לריעותא. אלא דהרא"ש תירץ דבעינן חסר ואתאי, וזה הוכיח בחזון איש הנ"ל מדברי הפוסקים דלא בעינן.

[ועיין בחזון איש בנגעים (סי' י"ג סק"ה) דהא דאמרינן ביבמות בחזקת היתר ליבם, לאו בכל גוונא, והוכיח כן מתוספות בכורות (כ' א'). ואם כן צריך עיון לנידון דידן].

ח. תליא בחזקת היתר

נמצא מן האמור, דאם לא הוה חזקת היתר, יש לאסור, ואם הוה חזקת היתר, יש להתיר. [א"ה. דהרי כבה לפניך, ואיכא תרתי לריעותא, והרי לחזון איש לא בעינן חסר ואתאי, ובתוספות הרא"ש מבואר דלא כסברא הנ"ל דהגרע"א].

והנה הא דציידדנו דלא חשיבא חזקת היתר, היינו אף כשהיה ספק אם בכלל הונח המוקצה על הבסיס, ואם נימא דלא כן, ונימא דחשיבא חזקת היתר, לכאורה היינו אף בהניח וספק אם נלקח, אך יש לעיין דילמא זה דמיא לספק נתגרשה הערוה דבזה אמרינן דבחזקת היתר לשוק עומדת.

ט. חזקת היתר מעוודת להיאסור

אמנם העירוני דהכא לא שייך חזקת היתר, שהרי היה דולק בערב שבת והנידון אם נכבה, ואם כן היתה חזקת היתר ידידה כבר מעוודת להיאסור, ואנן דיינינן אם נשתנתה האי סיבה שהיתה צריכה לאוסור. ותליא בהא דיש לעיין במי שנתקדשה לאחר ל', וספק אם היתה חזרה מהקידושין, אם קיימא בחזקת אשת איש או בחזקת פנויה. [דגם הכא החזקת פנויה מעוודת להיאסור].

וכן תליא בערוה ליבם שקידשה המת לאחר ל' וספק אם חזר בו או לא, האם אמרינן דאשת המת הראשונה בחזקת היתר לשוק עומדת. ויש לדון דבאמת אזלינן בזה בתר חזקת פנויה, והרי חזין בספק נקובת הושט דדיינינן חזקת אינה זבוחה, ולא אמרינן דהושט עומד להשחט. [עייין בחזון איש יו"ד סי' ד' ס"ק ו'].

האם הנר בסיס

הנה יש לעיין מהו בחזין נר שכבה באמצע השבת, ולא ידעינן אם כבה קודם כניסת השבת ואז הפמוט לא הוה בסיס, או דילמא כבה באמצע השבת ואז הוה בסיס.

ויש לדון האם ניזיל בזה בתר חזקה וכדלקמן:

א. חזקת הגוף

הנה יש לדון לאסור מפאת חזקת הגוף, דהנר כבה יותר מאוחר, וכמו בגוונא דמספקין אימת מת דאזלינן בתר חזקת חיים. ואם כן נימא דכבה בשבת ואם כן הוה בסיס.

ותליא בדין ספיקא דרבנן באיכא חזקת איסור, דפליגי בפוסקים, דעת הש"ך (סי' ק"י בכלל ספק ספיקא אות כ') לחומרא, ודעת הפרי חדש (שם ס"ק ט"ו) לקולא, ובחזון איש (אה"ע נשים סי' פ' ס"ק כ"ח) כתב לצדד כהפרי חדש. ועיין בדרכי תשובה (סי' ק"י ס"ק ש"ח) שהביא דברי רבנן בתראי אם קיימא לן כהש"ך או כהפרי חדש.

ב. דבר שיש לו מתירין

אך בפשוטו יש לדון לאסור מספק משום מוקצה, אף אם ליכא חזקת איסור, מפאת דאיסור מוקצה הוה דבר שיש לו מתירין.

ואע"ג דכתב בנודע ביהודה (תניינא אה"ע סי' ל"ח, מובא בפתחי תשובה יו"ד סי' ק"ב סק"ו) דבטלטול מוקצה לא אמרינן דבר שיש לו מתירין, וטעמא, דהא דדבר שיש לו מתירין לא בטיל, היינו דוקא לענין אכילה, דממה נפשך מה שיאכל היום לא יאכל למחר, אם כן אכילה זו שרוצה לאכול היום באיסור יכול לאכול מחר בהיתר, אבל לענין טלטול לאיזה צורך, לא שייך לאסור משום דינא דדבר שיש לו מתירין, שהרי יכול לטלטלו גם היום וגם למחר.

אך בנודע ביהודה בתניינא (או"ח סי' ע"ד) כתב דאין הדבר מוסכם, וכתב דאיכא דסברי דבאמת בכל גוונא אסרינן בדבר שיש לו מתירין.

ג. חזקת היתר

אך יש לדון להתיר, דכד דיינינן אם חייל על הפמוט שם בסיס, אוקמה אחזקת היתר, ובזה דן הגרע"א (גליון או"ח סי' ש"ח על מגן אברהם ס"ק י"ז) במוקצה שיש לו חזקת היתר דלא נימא דין דבר שיש לו מתירין. [אך בלאו הכי הוה דן הגרע"א דינא דדבר שיש לו מתירין, חזין דלא פסיקא ליה דינא דהנודע ביהודה הנ"ל].

והנה כל ספיקא דהגרע"א (שם) אם נימא דרוב דכל דפריש לא מהני בדבר שיש לו מתירין, ואם כן הוה הדין לא מהני חזקה, אך אם נימא דמהני רוב דכל דפריש, מהני גם חזקה, וכמדומה דבחזון איש (דמאי סי' א' ס"ק ט"ו) הכריע דבכהאי גוונא אמרינן כל דפריש, ואם כן הוה הדין חזקה.

ד. בסיס מתחילת השבת

אך יש לעיין אם ניזיל בתר חזקת היתר, דהנה יש לדון בכל גוונא דלהצד שאסור לא היה ראוי כלל להיות חזקת היתר, האם מוקמינן בתר חזקה, כגון במספקין בשעת ההכשר אם היה שרץ עם המים, האם אזלינן בתר חזקת טהרה.

והכא נמי הכא הרי הנידון שיחול עליו שם בסיס מתחילת השבת, נמצא דלהצד שחל בסיס, ליכא חזקת היתר כלל.

והרי זה דמי לגוונא דמספקין אם ראתה בעת לידתה, דכתבו בתוספות הרא"ש בנדה (ל"א ב') ובתוספות בשבת (ט"ז ב' ד"ה אף) דבכהאי גוונא לא מוקמינן אחזקה.

וכן יהא תלוי בזה בגירות שמספקין אם ברגע הגירות ראתה, האם מוקמינן אחזקת טהרה. או במספקין אם ברגע גירותה נתקדשה. [כגון לר' מאיר דסבירא ליה דיכולה לקבל קידושין לכשתגיייר].

אלא יש לעיין דלכאורה חזין דבכהאי גוונא אזלינן בתר חזקת היתר, דהא דיינינן (יבמות ל"א א') בספק אם היתה לה צרת ערוה דהוה בחזקת היתר ליבם, אע"פ דלצד האיסור לא היה היתר כלל. ואם כן הכא נמי נימא דאזלינן בתר חזקת היתר שלא יהא בסיס.

אך תיקשי מהך דתוספות הנ"ל [לענין בנות כותים], ולכאורה יש לחלק, דהתם חייל מעשה שבכחו לאסור לאחר זמן, משא"כ הכא לא